

Kur'an-ı Kerim, hem hayat kaynağımız ve huzur kurallarımız; hem de imtihan programımızdır. Hz. Peygamber Efendimizin Hadisi Şerifleri ve Sünneti ise, *“Kur'an'ı nasıl anlamamız ve nasıl uygulamamız gerektiği”* sorularının yanıtlarını barındırmaktadır. Bütün ayet ve hadislerde iki temel unsur vardır: 1- Amaç. 2- Araç.

1- Amaç: Ayeti kerimelerdeki emir, nehiy ve tavsiyelerin esasını ve temel kısmını bu “Amaç” oluşturur. Ayet ve hadislerdeki “amaç” kavramını kavramadan, bunları doğru anlamak ve yorumlamak imkânsızdır.

2- Araç: Ayet ve hadislerdeki “amaç”lara ulaştırıcı örnek ve yöntemler ise “Araç” konumundadır. Bu araçların, amaç yerine konulması durumunda, yararsız hatta tahripkâr içtihatlar ve fetvalar ortaya çıkmaktadır.

Asla unutmamalıyız ki; İslam boş laf ve laklaka (anlamsız ve yararsız söz kalabalığı) değil, Hak ve hakikat dinidir. İslam edebiyat değil, icraat dinidir. Beylik ve bayat fetvalar değil, canlı hayat dinidir. İslam; şekilci kılıklar ve kalıplar değil, içtihat ve ıslahat dinidir. Bizim Dinimiz, temel esasları ve genel hususları ortaya koyup, şartlara ve ihtiyaçlara uygun “doğru” fetvaları ve hükümleri ilim ve hikmet ehline bırakmıştır. Çünkü Kur'an ve Sünnetin değişmeyen ve eskimeyen “hüküm”leri HAK'tır; ama bunlara dayanarak çıkarılan, akli, ilmi ve vicdani içtihat ve kanaatler “doğru” sonuçlardır. HAK; asla değişmeyen mutlak esaslardır. DOĞRU ise, şartlara ve ihtiyaçlara

Yazar Abdullah AKGÜL
29 Mart 2018

göre değişebilen fetvalardır. Bu nedenle, şimdiye kadar pek gündeme getirilmeyen ve dikkat çekilmeyen, “ayet ve hadislerdeki AMAÇ ve ARAÇ kısımları” büyük bir önem taşımaktadır.

İçtihat kavramı ve kuralları

Bilindiği gibi içtihadın sözlük anlamı; meşakkatli, külfetli, zor ve zahmetli bir işi halletmek ve olumlu bir netice üretmek üzere bütün gücünü sarfederek ceht ve gayret göstermektir.

Terim anlamı ise; Net, kesin ve açık delillerle sabit olmayan durumları, Nakli ve Akli delillere uygun olarak ortaya çıkarma konusunda bütün gayretini ve yeteneğini sarf etmektir. Yani, Kur'an'ın sarih ayetleri, Resulullah'ın sahih hadisleri ve icmanın külli kaideleri ile yeni sorunları çözme girişimidir.

Kur'an-ı Kerim, ezeliyetten gelen ve ebediyetten haber veren bir denizdir; sonsuz bir feyiz ve rahmet hazinesidir. O'nun hikmet ve esrarı nihayetsizdir. Her asrın âlimleri anlayışları oranında O'ndan hisselerini alıverecek ve bu durum kıyamete kadar da devam edecektir. Ümmet-i Muhammed (ASM) Asrı Saadet'ten günümüze O'nun bereketine mazhar olmuşlar, maddeten ve manen Kur'an'dan istifadeler etmişlerdir ve edeceklerdir. Kur'an-ı Kerim, özet hâlinde ve ince nüktelerle doludur; birçok prensip ve kaideleri, esas ve usulleri ihtiva eden tükenmez bir kaynak yerindedir. Cenâb-ı Hak bir âyet-i kerimesinde şöyle buyurmaktadır:

“(Ne var ki) Gaybın (bütün) anahtarları (şifreleri ve projeleri) Allah'ın katındadır. Onları Allah'tan başkasının bilmesi (imkânsızdır. Sadece seçtiği nebilerine ve velilerine dilediği kadarını gösterip aydınlatır.) O, karada ve denizde (büyük küçük) ne varsa hepsini bilip durmaktadır. O'nun ilmi (ve iradesi) dışında bir yaprak bile dalından kopmamaktadır. O, yerin (derin ve gizli) karanlıkları içindeki (en küçük bir tohum) tanesini bile bilip (her şeyi kudret avucunda tutmaktadır). Yaş ve kuru (DNA hücrelerinden galaksilere kadar âlemde) ne varsa her şeyin (plân ve programı) bir Kitabı Mübin'de kayıtlıdır. (Allah'ın sonsuz ilminde ve İlahî bilgi merkezinde saklıdır).” (En'am: 59)

Bediüzzaman Hazretleri bu ayeti şöyle tefsir etmişlerdir:

"Bir kavle göre Kitab-ı Mübin, Kur'an'dan ibarettir. Yaş ve kuru, her şey içinde bulunduğunu, bu âyet-i kerime beyan etmektedir. Evet, her şeyin ve her meselenin halline ait bir örnek Kur'an'ın içinde bulunduğunu Allah haber vermektedir. Fakat herkes, her şey O'nun içinde göremeyebilir. Zira muhtelif derecelerde beyan edilmiştir. Bazen çekirdekleri, bazen nüveleri, bazen icmalleri, bazen düsturları, bazen alâmetleri; ya sarahaten, ya işareten, ya remzen, ya ibhamen, ya ihtar tarzında bildirilmiştir. Fakat ihtiyaca göre ve maksad-ı Kur'an'a münasib bir tarzda ve iktiza-yı makam münasebetinde şu tarzların birisiyle ifade edilmiştir."

Çünkü bu İlâhî hazinede, beşeriyetin kıyamete kadar karşılaşacağı bütün meseleler sarahaten yani açık ve net olarak bulunsaydı, mevcut Kur'an'ın binlerce misli kadar bir kitap olması gerekirdi. İmam-ı Şa'rânî'nin buyurduğu gibi: **"Eğer Peygamber Efendimiz (ASM) Kur'an-ı Kerim'deki icmalleri yani toplu, öz ve kapalı olarak bir arada bulunan ilimleri açıklamasaydı, Kur'an-ı Kerim tam istifade edemeyeceğimiz ifadeleri üzere kalırdı. Aynı şekilde, müçtehid din imamı, Sünnette bulunan icmalleri (hadislerdeki kısa ve kapalı hikmetleri) açıklamasalardı, Sünnet (ve hadislerin çoğu) kendi özet hâliyle kalırdı."**

Malumdur ki, Cenâb-ı Hak nazarında en makbul olan amel en güç, en sıkıntılı ve devamlı olan ibadetlerdir, bu nedenle **"İbadetlerin en faziletlisi, zahmetli ve sürekli olanıdır."** hadis i-i şerifi de bunun bir delilidir. İçtihat da zor ve zahmetli bir araştırma ve derin bir incelemeyi icap ettiren yüksek bir ilim ve ehli için mukaddes bir görevdir. İnsanların bütün hal ve hareketleriyle âlimlerin içtihadıyla şekillenmektedir. Buna mazhariyet ise kuru bir iddia ile değil, Peygamberimize (ASM) tam anlamıyla vâris olmakla ilgilidir.

"Tesettür-örtünme" ile ilgili fetvalarda aşırılık ve "Amaç"tan ayrılık...

İslam'da tesettür; açılması fitraten ayıp ve dinen haram olan vücut bölgelerinin; şeklini belli edecek kadar dar, içini gösterecek kadar şeffaf olmamak ve kâfirleri hatırlatacak ve onlarla karıştırılacak özel bir kıyafet sayılmamak şartıyla örtülmesidir. Mü'min erkek ve kadın kıyafetlerinin biçimi, modeli, rengi ve deseni değişen ve gelişen sosyo-ekonomik standartlara, coğrafi şartlara ve örfi (gelenek-görenek) alışkanlıklara göre değişiklik gösterir ve bu durum gayet normaldir ve tabiidir.

Bununla ilgili olarak saç-sakal meselesi de böyledir.

Çünkü “bıyığı kısaltıp sakalı bırakmak” zevaid, yani örfi bir Sünnettir, tıraş olunması da, uzatılması da kişinin tercihine aittir ve her ikisi de caizdir. “Bıyıkları kısaltın, sakalları ise bırakın” hadisine bir bütün olarak bakmak, “Amacı” “Araç”tan ayırmak gerekir.

Nasıl ki, Kur'an-ı Kerim'den bir ayeti incelerken, onun sibakına ve siyakına (önceki ve sonraki ayetlere) bakmak, ayetin nüzul sebebini araştırmak, zaman ve zemini dikkate almak (örneğin; Sure Mekkî mi, Medenî mi?), ayetin muhataplarının kimler olduğunu hesaba katmak gerekiyorsa bunun gibi mücessem (cisimleşmiş, yani yaşayan, yürüyen, konuşan) Kur'an olan Resulüallah'ın (SAV) Ashabının fiili ve kavli sünnetlerini incelerken de, asıl amacına, içinde bulunan şartlara, hadislerin söyleniş sebeplerine ve muhataplarına da dikkat edilmelidir. Yani, bir ayet nasıl ki incelenip hikmeti kavranılmadan direkt yorumlanmıyor, uygulanmıyor ise, hadisler de böyle incelenip hikmetleri, hedefleri bilinmeden uygulamak yersizdir.

“Bıyıkları kısaltın, sakalları ise bırakın” şeklinde alıntılanan hadise baktığımızda, sözün eksik olarak bize sunulduğunu görmekteyiz. Oysa hadisin bir kısmı değil, tamamı incelenmelidir. Hadisin tamamı şöyledir:

“Müşriklere muhalefet edin (benzemeyin); sakalları bırakın, bıyıkları kırıpın.” (Buhârî, K. el-Libâs, 63-34.)

“Bıyıkları kesin, sakalları bırakın. Böylece Mecusîlere benzemeyin.” (Buhârî, Libas, 64; Müslim, Tahare, 54)

Evet, Hz. Peygamberimiz (SAV), **“Sakalı bırakın ve bıyıklarınızı kısaltın”** buyururken **“Müşriklere muhalefet edin”** esasını zikretmekte, amacını belirtmektedir. Çünkü o dönemde müşriklerin bazıları sakallarını kesip bıyıklarını alabildiğine uzatıverirlerdi. Yani, amaç müşriklere ve Mecusilere benzememektir.

Ancak, günümüzde saç sakal biçimi, kılık kıyafet şekli müşriklere has bir şey olmaktan

çıkılmış vaziyettedir. Yani bu hadisi inceleyip aslına ve amacına uygun olarak günümüze uygulamak gerekir. Sünni ve Şii ulema da bunda hemfikirdir. Yalnızca Sünniliğin sapık kolu olan Vahhabi ve Selefiler; Şiiliğin sapık kolu olan Ahbariler düşünmeden, hadisleri incelemeyen, hikmet ve hedeflerini gözetmeden uygulama peşindedirler ki, bu taklitçiliktir.

“Dediler ki: "Ey Allah'ın Resulü (SAV), onlar sakallarını kısaltıyorlar bıyıklarını uzatıyorlar, buna ne dersin?" Resulullah (SAV) buyurdular ki: "O zaman siz de sakalınızı bırakın, bıyıklarınızı ise kısaltın." (Sünen-i Ahmed)

Evet, hadiste görüldüğü gibi, Resulullah (SAV), ashabına, zamanının müşriklerinin nişanesi ve ortak özelliği olan bir görünümünden uzak durmayı tembihlemiştir. Ve o dönemde, gerek Yahudiler, gerek Mecusiler, gerekse diğer kâfirler bıyıklarını uzatıvermekteydi. Müslümanlara da bunun aksine davranıp bıyıklarını kısaltması, sakallarını uzatması öğütlenmişti. Amaç, müşrikler gibi görünmemek, onlardan sanılmamak idi.

Hz. Peygamber Efendimizin (SAV) bu tür hadislerindeki asıl “AMAÇ”: Kâfirlere, müşriklere, Yahudi ve Hıristiyan kesimlere benzememek, onlara özenmemektir ve muhalefet etmektir. O asırda ve o ortamda bu emrin uygulanmasındaki “araç”lardan birisi ise; sakalı bırakmak, bıyıkları kesmekti. Oysa, benzemek ve özenmekten sakınılması emredilen müşriklerin, Mecusilerin ve Ehli Kitap kimselerin; asıl terk ve muhalefet edilmesi gereken:

1- Onların dünyaya bakış açıları,

2- Barbar ve batıl hukuk kuralları,

3- Bozuk ahlaki ve ailevi yapıları,

4- Dejenere edilmiş ve istismar aracına çevrilmiş Din anlayışlarıdır. Hz. Peygamberimiz (SAV) “Onlara benzemeyin, muhalefet edin!” buyururlarken, birinci derecede bu

saydığımız hususları hatırlatmış olmaktadır, Sahabe-i Kiram da zaten bunları anlamaktaydı. Zira Resulullah (SAV) Efendimiz “Müşriklere, Mecusilere benzemeyin, özenmeyin, muhalefet edip Kur’ani hükümlere uygun hareket edin.” buyururlarken, saç-sakal meselesinin önüne zımnen ve dolaylı şekilde “hatta, öyle ki...” vurgulamasını “en azından” manasıyla hatırlatmış olmaktadır.

Zaten Hz. Peygamberimizin Sünneti:

1- Örfi Sünnet (âdet ve geleneklerle alakalı),

2- Şahsi Sünnet (sadece Peygamberimizin şahsını bağlayıcı),

3- Dini ve Daimi Sünnet (ibadet ve ahlak esaslarını açıklayıcı) diye üçe ayrılırdı.

Saç sakal ve kıyafet biçimi örfi Sünnetle (gelenek ve görenekle) alakalıydı, bu nedenle İslam uleması bunları zevaid Sünnetlerden saymışlardı.

Elbette Sünnet niyetiyle ve Peygamber Efendimize benzemek gayretiyle sakal bırakmak, sahibine sevap kazandırır ve buna saygı duyulmalıydı. Ancak sakal bırakmayı farz, vacip makamına sokmak, tıraş olanları haram işlemekle, hatta kadına benzemekle suçlamak ise, en azından saçmalaktır ve fesat çıkarmaktır. Bu tiplerin riyakârlıklarının ve çifte standartlarının ispatı; kâfirlerin, müşriklerin ve Haçlı Avrupa Birlikçilerin peşine takılıp alkışlamaları, onların talimatla gönderdikleri haksız ve ahlaksız uyum yasalarını Meclis’ten geçirip kanunlaştıranları övüp arka çıkmaları ve Başkanları, Başbakanları, Bakanları ve yüksek bürokratlarının tamamına yakını sakalsız oldukları halde onları “İslam kahramanı” sayıp sahip çıkmalarıydı.

Sarı ve sakal zevaid (örfi) Sünnet kısmındadır!

Sünnetler, âdetlerle ilgili olup olmama bakımından ikiye ayrılır:

1- Sünnet-i hüdü, ezan ve kamet okumak gibi, İslam dininin şiarıdır. Bunlar mutlaka uygulanmalıdır, terki günahdır.

2- Sünnet-i zaide, çoğul olarak Sünnet-i zevaid diye tanımlanır. Resulü Allah'ın kılık kıyafeti, elbise giyiş şekli, yemek yiyiş tarzı, yürüyüşü, yatışı, vasıtaya binışı, bir işe sağdan veya soldan başlaması, saç şekli, sarık sarma şekli gibi âdetleridir. (Hadika)

Resulü Allah'ın âdetlerle ilgili sünnetlerine uymak fazilettir. Ama yapmamak günah hatta mekruh değildir. Mesela Peygamber efendimiz deveye binerdi. Deveye binmemek günah veya mekruh bile değildir. Arapların âdeti olarak mübarek topuklarına kadar uzun gömlek (entari) giyerdi. (İbni Asakir) Şimdi entari giymemek asla günah görülmecektir. Çünkü bugün Arapların çoğu halâ entari giymektedir.

Coğrafi şartlar ve hayat standartları böyle gerektirmektedir. Türkiye'de ise âdet olmadığı için erkekler entari giymemektedir. Sünnet-i zaide olduğu için entari giymemek günah ve mekruh değildir. Sarıkla gezmek de Efendimizin ve çoğu Sahabenin âdeti idi. Ancak unutmamalı ki, o devirdeki müşrkler ve kâfirler de sarıklı idi. Hadis-i şerifte, "Sarık Arapların tacıdır." denmiştir. (Beyheki)

Bunun gibi sakal da âdete ait sünnetlerdendir. O devirde kâfirlerden de birçoğu sakal bırakıverirdi. Buhari, Müslim, Nesai, Ebu Davud, Tirmizi'nin rivayet ettiği "*Sünnet olan on şeyden biri sakal bırakmaktır.*"

hadis-i şerifi sakalın farz veya vacip değil, fıtrî bir sünnet olduğunu açıkça bildirmektedir. Sakalın bir tutamdan fazlasını kesmek ise ayrı bir sünnettir. Bir tutamdan kısa bırakmak, sünnete aykırı bir vaziyettir. Hatta sünnet diye bir tutamdan kısa sakal bırakmak bid'attir. (Redd-ül Muhtar)

Efendimiz başka bir hadis-i şerifinde: "*Namazı nalın ile kılın ki, Yahudilere benzemeyin!*" (Hâ kim)

"*Nalını olmayan, mest giysin!*" (Müslim) buyurması da böyledir. Şimdi kalkıp herkesin ve dört mevsim namazda nalın ve mest giymesi farzdır demek, faydasız bir taklitçiliktir.

Başka bir hadisinde Efendimiz: "Saçlarınızı kırmızı veya sarıya boyayın, ehl-i kitaba muhalefet edin!" (İ. Ahmed) buyurmuşlardı. Ama Ashab-ı Kiram'ın kimi boyadı, kimi boyamadı. Çünkü bu âdetteki emre ve yasağa uymak vacip değildir. Burada, o bölgenin ve iklimin âdetine uyulması münasıptır. (Hadika)

Evet, Ashab-ı Kiram'ın çoğu sakal kazımadı. Çünkü o zaman, sakal uzatmak Arapların âdeti idi. Ebu Cehil gibi birçok kâfir sakallı idi. Eğer sakal ve sarık, âdete ait Sünnet olmayıp, Sünnet-i hüda, yani İslam'ın şiarı olsaydı, müşrikler Müslümanlara benzememek için, hemen sarıklarını çıkarır ve sakallarını keserlerdi. Peygamber Efendimiz, uzun entari giymiş, şalvar ve pantolon giymemiştir. Şalvar giymek âdette bid'attir. Âdette bid'at olan şeyi yapmak günah değildir. Uçağa binmek de âdette bid'attir, günah değildir. Bunun için âdet olan yerlerde, kâfirlerden gelmiş olsa bile, kadınların pardösü ve erkeklerin pantolon ve şalvar giymeleri asla günah görülmemelidir. Zira Peygamber Efendimiz, bazen Rum, bazen Arap elbisesi giyerdi. Tirmizi'nin bildirdiği hadis-i şerifte, kolları dar, Rum cübbesi giyerdi. (Mevâhib-i ledünniyye)

Özetle: Sakal bırakmak da sarık sarmak gibi Sünnet-i zevaiddir. Sünnet diye yalnız çenede sakal bırakmak sünneti değiştirmektir, bid'attir. Hâlbuki herhangi bir özürle sakal bırakmamak günah değildir.

Zevaid (fitri ve örfi) sünnet olan sakalı ve sakal bırakanları küçümsemek ve kötülemek ise ayrı bir şaşkınlık ve sapkınlık alametidir.

İslam'ın dört temel özelliğine uygun davranmalıdır.

İslam, "hayalci" değil, "gerçekçi" bir dindir. Bu gerçekçiliği İslami kuralların şu 4 temel özelliğinde görüyoruz:

1- İslam'ın, her konuda kolaylaştırıcı olması, zahmet ve zorlukları hafifletmesi,

2- Tedric (basitten mükemmele doğru aşamalı olarak gitmek) esasını gözetmesi,

3- Zahmet ve mecburiyetler karşısında, en ideal örneklerden vazgeçip, en sade gerçekleri kabullenmesi,

4- İctihat kapısının devamlı açık tutulması ve teşvik edilmesi.

Şimdi bu hususları örneklerle izaha çalışalım.

1- Kolaylaştırıcı olmak, İslam'ın temel ve genel özelliklerindedir. *“Allah (ağır yükleri) sizden hafifletmek ister; (çünkü) insan zayıf olarak halk edilmiştir.”* (Nisa: 28) Evet, inanmak ve anlaşılmaq için Kur'an kolaylaştırıldığı gibi, yaşanmaq ve uygulanmaq için de İslam kolaylaştırılmıştır...

“Rabbimiz, kendisine güç yetiremeyeceğimiz şeyi bize taşıtma.” (Bakara: 286) duasını Allah (C.C) kendisi öğretmiş ve peşinen, “Allah, hiç kimseye güç yetireceğinden başkasını yüklemez.” (Bakara: 286) müjdesini vermiş bulunmaktadır.

Öldürölme veya sakatlanma korkusuyla, kalben inanmakla beraber, zahiren İslam'ını gizlemeye ruhsat verilmesinden tutunuz, yaranın azması veya çok şiddetli soğukların bulunması gibi durumlarda, abdest ve gusül için su yerine teyemmümün yeterli sayılmasına kadar, bu kolaylık her konuda gösterilmiştir. Cenab-ı Hak *“Kendi nefislerinizi öldürmeyin! (Helal ve meşru nimetlerden kendinizi mahrum etmeyin ve intihara yönelmeyin!) Şüphesiz, Allah, sizi çok Esirgeyendir.”* (Nisa: 29) buyurmaktadır.

Hasta ve özürölülerin namazlarını oturarak, buna da güçleri yetmiyorsa uzanarak ima ve işaretle kılmalarına izin verilmesi ve yine yolcular için farz namazları iki rekât kılmalarına ve öğle ile ikindiye, akşamla yatsıyı tehir veya takdim ederek aynı vakitte birlikte kılmalarına ruhsat verilmesi, hep bu kolaylığın birer örneği durumundadır. Hasta ve yolcuların ve özür halindeki kadınların kaza etmek üzere oruçlarını yiyebilecekleriyle ilgili ruhsat ayetinin sonunda, *“Allah size güçlük çıkarmak istemez, ama sizi temizlemek ve üzerinizdeki nimeti tamamlamak ister.”* (Maide: 6)

buyrulmaktadır.

Ve yine zekâtla ilgili olarak, *“Geniş-imbânları olan, nafakayı geniş imbânlarına göre verip karşılansın. Rızkı kısıtlı tutulan da, artık Allah'ın kendisine verdiği kadarıyla verip (mahrum bırakmasın). Allah, hiçbir nefse ona verdiğiinden başkasıyla yükümlülük koymamıştır. Allah, bir güçlüğün ardından (mutlaka) bir kolaylığı kılıp (kulunu darlıktan kurtaracaktır).”* (Talak: 7)

Hacc Suresinin sonunda da şöyle emredilir: *“Allah yolunda, (O'nun rızasına uygun tarzda) hakkıyla cihad edin! O sizi seçmiş ve dinde size hiçbir güçlük yüklememiştir.”* (Hac: 78)

Bütün bunlar *“Rabbinizden bir hafifletme ve bir rahmettir.”* (Bakara: 178) ayetleri gayet açıktır.

Peygamber Efendimiz: *“Şüphesiz Allah-u Teâlâ yasaklarının işlenmesinden nefret ettiği gibi, ruhsatlarının işlenmesinden de öylece hoşlanır.”* buyurmuşlardır.

Bütün bu nedenlerden dolayı, *“Her zorluk, kolaylığı gerektirir.”* hükmü kesin ve önemli bir kural olarak İslam fihına girmiştir.

“Demek ki, gerçekten her zorlukla beraber (ona dayanacak ve aşacak bir) kolaylık vardır.”

“(Unutma) Muhakkak her zorlukla beraber, mutlaka bir kolaylık (ve rahatlık) vardır. (Sabret, her usr; iki yusr doğuracaktır. Çünkü gerçekten her zorlukla beraber (iki kere) kolaylık bulunacaktır).” (İnşirah: 5, 6)

“Sizler ancak kolaylaştırıcı olarak gönderildiniz, zorlaştırıcı olarak gönderilmediniz.” O halde,

"Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız. Müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz."
(Mutafakün Aleyh) emirlerinin hükmüne ve hikmetine uygun hareket etmeye mecburuz.

Zira biz **"Ki, O onlara marufu (iyiliği) emreder, münkeri (kötülüğü) nehyeder, temiz şeyleri helal, murdar şeyleri haram kılıp (öğütler) ve onların ağır yüklerini, üzerlerindeki zincirleri indirip hafifletir."** (Araf: 157) diye övülen bir Peygamberin ümmetiyiz.

2- İslam'ın ikinci bir özelliği de: İbadet olarak yapılması istenen farzlarla, haram olarak yasaklanan şeylerin bir seferde emredilmemiş, son ve kesin şeklini alıncaya kadar, yeterli bir süre içerisinde, tedrici bir sıra takip edilmiş olmasıdır.

Örneğin namaz, önceleri ikişer rekât ve iki vakit olarak istenmiş, sonradan 4 rekât ve 5 vakite çıkarılmıştır.

Oruç ise önce isteğe bağlı olarak emredildi. Dileyen oruç tutacak dileyen fidye verecekti. **"(Oruç) Sayılı günlerdir. Artık sizden kim hasta, ya da yolculukta olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde (tutsun. Ama mazeretleri nedeniyle) zor dayanabilenlerin üzerinde bir yoksulu doyuracak kadar fidye (vardır). Kim gönülden (daha fazla) bir hayır yaparsa bu da kendisi için yararlıdır. Oruç tutmanız, -eğer bilerseniz- sizin için daha hayırlıdır."**

(Bakara: 184) ayeti bunu ifade etmektedir.

Zekât da, Mekke'de iken miktarı, nisabı ve süresi belirtilmeden genel manada sadaka olarak farz kılınmıştır. Daha sonra Medine'de son ve kesin şeklini almıştır. Ve yine Hac ve Cihat ibadetlerinin, "sevaplı bir faziletten, genel ve kâmil bir farziyete" dönüşmesi için de tedric ve teenni ile hareket edildiğini görüyoruz.

İçki, kumar, faiz gibi günahların ve mut'a nikâhı (para karşılığı geçici evlilik) gibi uygunsuzlukların yasaklanması, köleliğin kaldırılması ve bir kısım ağır suçlara uygulanacak cezaların son şeklini alması da, yine "basitten mükemmele, kolaydan zora doğru" tedrici bir sıra ve gerekli bir süre içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Yazar Abdullah AKGÜL
29 Mart 2018

Çünkü; her ne kadar çirkin ve yanlış da olsa, alışkanlık haline gelmiş, ünsiyet peyda edilmiş, nefislere ve ruhlara sinmiş bulunan, bugünkü sigara gibi kötülüklerin, bir anda terkini istemek insan ve toplum fıtratına aykırıdır. Bu gibi yaygınlaşmış ve yasallaşmış günahlar ancak periyodik ve psikolojik olarak toplumu hazırlamak ve tedricen bıraktırmakla kaldırılabilir.

İslam öncesi cahiliye döneminden bin beter olmuş bir toplumun da, hükümetlerin ve devlet güçlerinin çıkaracağı kanun ve kararlarla, bir anda düzelebileceğini, devlet ve kuvvet zoruyla hayatın bir çırpıda değişebileceğini zannedenler, ne insanın fıtratını, ne de İslam'ın metodunu bilmiyorlar demektir. Bugünkü toplumun değişmesi ve demokratik devrimin gerçekleşmesi için fikri, ahlaki, siyasi, sosyal, ekonomik ve psikolojik bir evrime... Yani bir geçiş dönemine mutlaka ihtiyaç vardır. Bu da Hz. Rasulün (SAV) cahiliye hayatını İslami hayata çevirmek için izlediği yolun ve metodun ta kendisidir.

Rahmetli Ziya-ül Hak döneminde, Pakistan'da başlatılan öze dönüş hareketinde ortaya çıkan problemlerden birisi de şuydu: Pakistan'da, İngilizlerin tahribatı sonucu, sigara gibi yaygınlaşan ve yasallaşan esrar ve uyuşturucu kullanımından, halkı kanun korkusu ve cezalandırmakla vazgeçirmenin mümkün olmadığı anlaşılınca, bu sefer uyuşturucu bağımlılığından yavaş yavaş kurtaracak dispanserler açılarak, özel tedavi usulleri uygulanmaya konulmuştu. Tabii bu arada basın, yayın ve eğitim yoluyla da uyuşturucuya karşı propaganda savaşı başlatılmıştı.

3- İslami kuralların temel özelliklerinden birisi de, dini ve dünyevi her konuda en mükemmel ve en ideal örneği ortaya koyduğu ve bunu gerçekleştirmek için özen gösterdiği halde, mazaret ve mecburiyetler karşısında mevcut duruma göre münasip ve mümkün olanı yapmaya ruhsat ve fırsat vermesidir.

Hatta haklı ve hayırlı olanı bulmak ve yapmak mümkün olmadığı durumlarda "Ehveni şer ihtiyar olunur." (Şerri ve zararı en az olanı tercih edilir) prensibi bir genel prensip (kaide-i külliye) haline gelmiştir. Ancak, Hak'kın ve hayrın bizzat kendisi varken, yani, iyi ve ideal örnek ortada dururken, "şerrin ehveni" elbette tercih edilemez.

Şimdi bu konuya biraz daha açıklık kazandıralım.

a- Bir cemaate namaz için imam olacak liyakatte alim ve fazıl birisinin bulunmadığı yerde, içlerinden -yetersiz de olsa- en iyi bileni veya en az yanlış yapanı imam olabilir. Fıkıh kitaplarında, "Ümminin ümmilere imameti caizdir." hükmü yazılıdır.

b- İslam hukukunda aslolan en büyük emanet makamındaki Devlet Başkanlığının, seçim ve konsensüsle gerçekleşmesidir. Ancak zorla veya hileli yollarla başa geçen birisine, hakkı ve adaleti uyguluyorsa, fitne ve kargaşanın önlenmesi için, ona isyan etmek caiz görülmemiştir.

c- Ve yine Devlet Başkanları ve yüksek memurların alim, ve muttaki (bilgin ve olgun) kimseler olması öngörüldüğü halde, bu vasıflarda kimsenin bulunmaması durumunda, adil ve anlayışlı olmak şartıyla diğerlerinin de bu görevlere getirilebileceği kabul edilmiştir.

d- Bir savaş veya cephe komutanlığına atanacak kimse, hem cesur ve kuvvetli, hem de emin ve adil olmalıdır. Ancak biri cesur ve dirayetli ama günahkâr, diğeri müttaki ve merhametli ama aciz ve yeteneksiz iki aday bulunsa, âlimler, bu göreve, kuvvet, siyaset ve cesaret sahibi olanın getirilmesini tercih etmişlerdir. Çünkü, bir kişinin şahsi günahlarının zararı kendisine, dirayet ve kabiliyetinin yararı ise bütün millettir. Aciz kimsenin ise, takvası kendi lehine, ama acizlik ve becerisizliği toplumun aleyhinedir. Ama örneğin bir, "huzurevi" müdürlüğüne ikincisi tercih edilir.

e- Yeni bir adalet ve saadet ortamını gerçekleştirmek üzere Müslümanlar bir cemaat ve teşkilat kursalar ve bir cihad emirine tabi olsalar; sonradan ilim ve fazilet yönünden daha üstün birisi bile çıkıp liderlik iddia etse, veya ayrı bir teşkilat kursa ona asla itimat ve itibar edilemez. Çünkü bu durum mevcut birliği ve kuvveti parçalamak ve yıkmak demektir. Onun teşkilatı "Mescid-i Dırar" hükmündedir. Bunun içindir ki üstad Bediüzzaman Hazretleri: "Hak ehaktan ehaktır. Çünkü hakta ittifak ehakta ihtilaf vardır." demiştir. Yani, daha iyisine ulaşalım derken eldeki "iyi"yi yitirmemelidir.

f- Saldırgan kâfirlerle uyuşmak ve kaynaşmak, zalim ve batıl sistemlere tabi ve taraf olmak şiddetle yasaklandığı halde, bazı mecburiyetler karşısında onlarla zahiren iyi geçinmeye ve uyar görünmeye izin verilmiştir.

“(Sakın ha!) Mü'minler (Kur'an'a inanan ve hükmünü uygulayan) mü'minleri bırakıp da, kesinlikle (İslami hükümleri inkâr ve itiraz eden) kâfirleri dost edinmesin ve idareci seçmesinler. Kim bunu yaparsa, artık Allah'la hiçbir şeyle alakası kalmış değildir. Ancak (kâfir ve zalimlerden) gelecek bazı korku ve baskılardan sakınmak ve (tehlikeleri atlatmak) durumu hariçtir. Allah sizi (öncelikle) kendisinden sakındırıp (uyarıverir). Varış Allah'adır. (Hesap vermek üzere O'na dönülecektir.)” (Al-i İmran: 28)

Görülüyor ki İslam ideal örnek olarak, "azimetleri" gösterdiği halde mazeretler karşısında "ruhsatlarla" amel etmeyi caiz görmüştür. Ancak ruhsatlarla amel etmek geçici olup, mazeretleri ve engelleri ortadan kaldırıp en güzele ve en mükemmele talip olmak mecburiyeti vardır. Çünkü, "hayat, iman ve cihattır."

4- İslam'ın önemli bir özelliği de içtihat kapısının açık tutulmasıdır. İslam'da asla değişmeyen ve değerini yitirmeyen sabit ve mutlak hükümler bulunduğu gibi, şartların ve ihtiyaçların gelişmesi, zaman ve mekânın değişmesiyle değişebilen içtihatlar da mevcuttur. İctihat kapısını açık tutmakla İslam'a, devamlı diri ve dinamik bir din ve hayat düzeni olma özelliği kazandırılmıştır.